

نحوه سفارش مقالات از کتابخانه مלאصدرای دانشگاه شیراز به کتابخانه ملی انگلیس همراه با تجزیه و تحلیل آماری مقالات

نوشته: نوشین مهدیزاده نادری

مقدمه

علی‌رغم توسعه و گسترش کتابخانه‌های دانشگاهی در سال‌های اخیر، کلیه منابع و مأخذ مورد نیاز تحقیقات، مطالعات و پژوهش‌های هیأت‌های علمی و دانشجویان دانشگاه‌ها در داخل کشور موجود نمی‌باشد. بر همین اساس کتابخانه‌های دانشگاهی بعضاً قسمتی از منابع مورد نیاز خود را از کتابخانه‌های معتبر خارج از کشور تأمین می‌کنند. در این راستا کتابخانه مלאصدرا وابسته به دانشکده علوم دانشگاه شیراز، مقالات مورد نیاز اساتید و دانشجویان خود را از کتابخانه ملی انگلیس تهیه می‌نماید. در این نوشته مقالات دریافت شده در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ میلادی مطابق با دی‌ماه سال ۱۳۷۸ تا آذرماه ۱۳۸۰ هجری شمسی بررسی و تجزیه و تحلیل آماری شده است.

دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دانشکده علوم دانشگاه شیراز دارای شش رشته است: ۱) آمار (۲) ریاضی (۳) زمین‌شناسی (۴) زیست‌شناسی (۵) شیمی (۶) فیزیکی. کلیه این رشته‌ها دارای مقاطع تحصیلی تکمیلی هستند، بجز زیست‌شناسی که فاقد مقطع دکتری می‌باشد.

نحوه سفارش مقاله

نحوه سفارش مقاله به این ترتیب است که

پس از حصول اطمینان از موجود نبودن مقاله مورد نظر در کتابخانه‌های مراکز علمی و صنعتی داخل کشور به وسیله جستجو و سرچ کامپیوتری، مشخصات مقاله درخواستی در فرم‌هایی که قبلاً تهیه شده است، نوشته می‌شود. اطلاعات این قسمت شامل، اسم مجله، سال انتشار، جلد، شماره، صفحه، اسم نویسنده، عنوان مقاله و ... می‌باشد. همچنین نام استاد یا دانشجو و بخش‌های مربوط نیز باید مشخص شود. فرم‌های تقاضا شده بایستی به امضای رئیس بخش رسیده باشد. سهمیه هربخش قبلاً با هم‌آهنگی رئیس کتابخانه و رؤسای بخش‌ها مشخص شده است. هربخش بر اساس مقاطع تحصیلی، تعداد دانشجویان مقاطع عالی، تعداد معینی سهمیه داراست. مقالات با استفاده از کوپن‌های مخصوصی بنام کوپن بی‌ال (B.L. مخفف BRITISH-LIBRARY) تقاضا می‌شود. این کوپن‌ها هر سال از طرف معاونت پژوهشی دانشکده در اختیار کتابخانه قرار می‌گیرد که با توجه به نیاز بخش‌ها، تعداد هیأت علمی، تعداد دانشجویان مقاطع عالی، همچنین با توجه به توان جذب هرواحد در سال‌های پیش، سهمیه‌ای برای هربخش در نظر گرفته می‌شود. کوپن‌ها در دفترچه‌های بیست‌تایی قرار دارند. ارزش هر دفترچه بیست‌تایی در سال ۱۹۹۷ معادل ۱۸۰ دلار آمریکایی یا ۱۰۵ پوند بود. این قیمت بعدها به ۲۵۰ دلار برای هر دفترچه رسید. تا ماه آوریل

سال ۲۰۰۰ میلادی مطابق با فروردین‌ماه سال ۱۳۷۹ شمسی به ازاء هرده صفحه فتوکپی یک کوپن مورد نیاز بود. به این ترتیب مقاله‌ای که از یک تا ده صفحه بود یک کوپن لازم داشت. مقاله‌ای که از یازده صفحه تا بیست صفحه بود دو کوپن احتیاج داشت. برای مقاله‌ای که از بیست و یک تا سی صفحه را شامل می‌شد، باید سه کوپن فرستاده می‌شد و به همین ترتیب ... این مسئله باعث شده بود که متقاضیان همواره دعوت به سفارش مقالاتی با حداقل صفحات می‌شدند. از این تاریخ به بعد سیاست قیمت‌گذاری کتابخانه ملی انگلیس تغییر کرد. بدین صورت که برای هر مقاله با هر تعداد صفحه تنها یک کوپن لازم بود. در این حالت قیمت پایه هر مقاله ۱۱/۵ دلار آمریکا معادل ۷/۲۵ پوند منظور می‌شد. سیاست جدید کتابخانه ملی انگلیس در مجموع به نفع کتابخانه‌های متقاضی بود و دست کتابداران را برای تقاضای مقاله با تعداد صفحات بیشتر باز گذاشت.

اطلاعات داده شده روی فرم‌های مخصوص که از کتابخانه ملی انگلیس فرستاده شده بود تایپ می‌شد. یک نسخه از این فرم در کتابخانه متقاضی جهت آرشیو یا پیگیری‌های احتمالی نگهداری می‌شد و بقیه به کتابخانه مقصد ارسال می‌شد. مقالات معمولاً بعد از بیست تا سی روز دریافت می‌گردید. البته گاهی اوقات مدت زمان دریافت مقاله از این هم بیشتر بود که بعضاً به

در پایان

امروزه در هر رشته‌ای از علوم صدها و بلکه هزاران مجله در سطح جهان منتشر می‌شود. تنوع و تکثر این مجلات بسیار زیاد و چشمگیر است. انفجار اطلاعات و تغییرات لحظه به لحظه یافته‌های علمی، نیاز به دسترسی به اطلاعات روزآمد را محسوس‌تر کرده است. از طرفی دسترسی به تمام کتب و مجلات با بودجه‌های محدود و محلی کتابخانه‌های دانشگاهی امکان‌پذیر نیست. ناچار بایستی به طریقی به صورت انتخابی به دریای بیکران اطلاعات دست پیدا کرد. به نظر می‌رسد سیستم امانت بین کتابخانه‌ای یکی از بهترین راهها در این راستا باشد.

به هر حال در دو سال گذشته بیش از سیصد مقاله علمی مشتمل بر هزاران صفحه برای اساتید و دانشجویان دانشکده علوم دانشگاه شیراز: سفارش داده شده است. شاید بتوان گفت که بسیاری از پروژه‌ها، پایان‌نامه‌ها و تحقیقات صورت گرفته در این دانشکده بدون کمک و زمینه‌سازی علمی این مقالات امکان‌پذیر نبوده است.

یادداشت‌ها

۱. اصطلاح‌نامه کتابداری، نوشته پوری سلطانی و فردردین راستین، ۱۳۶۵، ص. ۶۲.

اختصاصی خود را جذب کند یا خیر؟

متوسط تعداد صفحات مقالات سفارش داده شده در سال‌های ۱۹۹۷ تا ۱۹۹۹، ۱۱/۶۶ صفحه بوده است. میانگین تعداد صفحات مقالات سفارش داده شده در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ به ۱۵/۱۵ صفحه رسیده است. علت این افزایش سیاست جدید کتابخانه ملی انگلیس بود که محدودیت تعداد صفحات هر مقاله را برداشت. در نتیجه دست‌نابداران در سفارش مقالات با تعداد صفحات بیشتر باز شد. نتیجه این که مقالات افزایش ۳/۴۹ صفحه را نشان می‌دهد. بیشترین تعداد صفحات مربوط به مقاله‌ای با ۲۳۱ صفحه در ماه اکتبر سال ۲۰۰۱ و کمترین مقاله با دو صفحه مربوط به سال ۲۰۰۰ است. ۱/۱۸٪ مقالات درخواستی پتنت (ثبت اختراع، PATENT) بوده است. ^۱ از این تعداد ۴۲/۸٪ به پتنت‌های انگلیسی، و ۲۸/۶٪ به پتنت‌های ژاپنی تعلق داشته است. پتنت‌های فرانسوی و آمریکایی با درصد مساوی ۱۴/۳٪ رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. ۳/۸٪ از مقالات با مشکلاتی روبرو می‌شدند. وقتی مقاله‌ای با مشکلی روبرو بود از طرف کتابخانه ملی انگلیس با کد بخصوصی برمی‌گشت. هرکدام از این کدها معانی خاص خود را داشت که مفاهیم این کدها قبلاً به صورت کتابچه‌ای در اختیار کتابخانه ملاصدرا قرار گرفته بود. مثلاً کد CRF/INF به این معنا بود که اطلاعات داده شده کافی نیست، اطلاعات بیشتری ارسال کنید. یا مفهوم کد NCOP این بود که به دلیل قانون کپی رایت بدون مجوز رسمی مؤلف مجاز به ارسال این مقاله نیستیم، کد NOT نشان می‌داد که این عنوان در مجموعه کتابخانه ملی انگلیس موجود نمی‌باشد.

مشکلات پست و مسائل مربوط به آن برمی‌گشت. تعداد کمی از مقالات با مشکلاتی از قبیل نبود اطلاعات کافی و صحیح در فرم ارسالی، مجاز نبودن کتابخانه ملی انگلیس به ارسال مقاله به دلیل قانون کپی رایت، یا موجود نبودن مقاله رویه‌رو که متناسب با هرکدام تصمیماتی اتخاذ می‌شد. از آبان‌ماه سال ۱۳۷۸ مقالات با پست الکترونیک (E-MAIL) سفارش داده شد. این کار باعث گردید مقالات به طور محسوس سریع‌تر دریافت شود. زمان دریافت مقالات به حدود ده الی بیست روز کاهش پیدا کرد.

تجزیه و تحلیل آماری مقالات سفارش داده شده

تجزیه و تحلیل آماری این مقالات نشان می‌دهد که ۷۱/۸۵٪ از مراجعین درخواست مقاله دانشجویان و ۲۸/۱۵٪ از هیأت‌های علمی بوده‌اند. ۶۹/۷۵٪ سهم آقایان و ۳۰/۲۵٪ را خانم‌ها سهم بوده‌اند. از کل مقالات سفارش داده شده در این دو سال، بخش شیمی با ۳۳/۴٪ بیشترین و بخش آمار با ۷/۹٪ کمترین تعداد مراجعین را داشته‌اند. بخش‌های ریاضی با ۲۲/۴٪، زمین‌شناسی با ۱۲/۷٪، فیزیک با ۱۲/۵٪ و زیست‌شناسی با ۱۱/۱٪ به ترتیب رتبه‌های بعدی را حائز بوده‌اند. بعضی بخش‌ها مانند بخش شیمی، ریاضی و زمین‌شناسی اکثراً سهمیه خود را مصرف کرده و با کمبود کوپن روبرو بوده‌اند که معمولاً در این موارد از کوپن‌های ذخیره یا کوپن‌های مصرف نشده بخش‌های دیگر به آنها اختصاص داده می‌شد. مسئله عدم توانایی در جذب سهمیه، در تخصیص سهمیه سال‌های بعد اثرگذار بود. به عبارت دیگر کتابخانه در تقسیم سهم هر بخش در نظر داشت که آیا واحد مربوطه می‌تواند سهمیه